

Bilten Sinode

**Službeno glasilo Sinode
Vrhbosanske nadbiskupije**

Besplatni primjerak

Rujan 2017. Godina V. Broj 8.

BILTEN SINODE – Službeno glasilo Sinode Vrhbosanske nadbiskupije

Izdavač: Vrhbosanska nadbiskupija, Kaptol 7, BIH – 71000 Sarajevo

Nakladnik: Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije

Odgovara: Vinko kard. Puljić, nadbiskup Vrhbosanski

Glavni urednik: Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode

Grafička obrada: Marijo Gracić - Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije

Tisak: CPU Printing company - Sarajevo

Naklada: 2000 primjeraka

***Napomena:* Besplatni primjerak za internu upotrebu sinodskih članova**

ISSN 2303-7164

SADRŽAJ:

Riječ urednika, <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	4
Osvrt na šesti krug dekanatskih zasjedanja Vrhbosanske nadbiskupije – 20. svibnja 2017., <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	6
Rezultati VII. sinodske ankete: O načinima i metodama sinodskoga rada, <i>Tajništvo sinode</i>	11
Katolički identitet – Biti prepoznatljivi katolik, <i>Vinko kard. Puljić</i>	15
Moderni izazovi u kontekstu promišljanja kršćanskog i katoličkog identiteta, <i>vlč. mr. Oliver Jurišić</i>	17
O katoličanstvu - osobna iskaznica, <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	22
Psihološko-socijalni aspekti pojma identiteta, <i>mr. psih. Belinda Kikić</i>	26
Brak i obitelj u postmoderni , <i>dr. psih. Sanda Smoljo-Dobrovoljski</i>	36

Riječ urednika:

Cijenjeni čitatelji, predstavljamo osmi po redu broj Biltena Sinode – službenog glasila Sinode Vrhbosanske nadbiskupije.

Već po nekom uhodanom redu donosimo prvo osvrt na šesti krug dekanatskih zasjedanja Vrhbosanske nadbiskupije, održanih 20. svibnja 2017. Podsjećanja radi, šesti krug dekanatskih zasjedanja bio je posvećen temi puta Vrhbosanske nadbiskupije s laicima, a sve to u obzoru proglašene godine laika u našoj nadbiskupiji.

Zatim predstavljajmo službene rezultate VII. sinodske ankete koja se bavila načinima i metodama sinodskoga rada.

Nakon toga otvaramo novu temu koja se bavi kršćanskim, odnosno, katoličkim *identitetom*. U tekstu **kardinala Puljica** na jednostavan način nas se poziva na zajedničko promišljanje našeg *vjerničkog identiteta*. Po čemu nas drugi mogu prepoznati kao katolike? Na osnovu čega mi sami možemo biti uvjereni da smo to što jesmo? Gdje leži granica između jedne autentične i patvorene vjere? Kako znamo da je neko „pravi vjernik“, a netko onaj „lažni“? Pojam identiteta je poprilično opsežan i kompleksan jer ima veze sa svim onim što nekoga čini takvim čovjekom kakav jeste.

U idućem tekstu, **vlč. Jurišić** progovara o razlikovanju jednog općenitog kršćanskog (kulturnog) identiteta i onog autentičnog katoličkog kojeg tradicionalno krasi snažne moralne evaluacije. Sa ovim se jednostavno želi reći da istinskog *katoliciteta* nema bez *moralnosti*.

Dalje donosimo nešto što bi se moglo nazvati „osobnom iskaznicom“ katoličanstva. Na jednostavan i tabelaran način nastojimo iznijeti neke važne podatke i pretpostavke katoličkog identiteta.

Zatim donosimo i jedan opsežniji znanstveni članak o psihološkim i sociološkim aspektima čovjekovog identiteta. Pri tome osobito naglašavamo problematiku postojanja višestrukih identiteta kod čovjeka, koji međusobno mogu stajati u proturječnom odnosu.

Na kraju, **dr. Smoljo-Dobrovoljski** piše ponešto o značajkama današnje postmoderne obitelji. Za razliku od klasične obitelji koja je bila usmjerena prema rađanju djece, današnji supružnici su prvenstveno fokusirani na sebe same, kao i na vlastito zadovoljstvo. Upravo zbog ovog snažnog autofokusa današnje obitelji često ne uspijevaju preživjeti ono sasvim normalno hlađenje prvotne snažne zaljubljenosti, a što na kraju predisponira brojnu djecu za odrastanje sa samo jednim roditeljem.

Navedeni tekstovi bi trebali poslužiti kao podloga i radni materijal za sedmi krug dekanatskih zasjedanja koja su planirana za subotu, 7. listopada 2017.

Ovom prilikom se također želimo zahvaliti svima vama koji nas redovito pratite, te osobito svima onima koji na bilo koji način doprinose boljem radu Sinode Vrhbosanske nadbiskupije.

U Sarajevu, 7. rujna 2017.

vlč. dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode VN

OSVRT NA ŠESTI KRUG DEKANATSKIH ZASJEDANJA VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE – 20. svibnja 2017.

U subotu, 20. svibnja 2017. održan je šesti krug dekanatskih zasjedanja Vrhbosanske nadbiskupije. Susreti su se održali u dvanaest dekanata, dok je u Bugojanskom dekanatu zasjedanje pomjereno za 3. lipnja zbog održavanja krizmi u tom dekanatu. Najviše sudionika je bilo na zasjedanju Doborskog dekanata u Odžaku (94), dok je najmanje sudionika bilo na zasjedanju Sarajevskog dekanata (29). U prosjeku, sudjelovalo je pedesetak sudionika po susretu što nije malo ukoliko uzmemo u obzir naše male (raseljene) dekanate, ali je zabrinjavajuće malo ukoliko uzmemo u obzir neke od naših najvećih dekanata. Na primjer, svakako je vrlo čudno da se skoro isti broj sudionika pojavljuje na zasjedanjima Derventskog, Sutješkog i Travničkog dekanata, ako pri tome uzmemo u obzir da ovaj prvi ima samo tisuću vjernika, drugi pet-šest tisuća, a treći tridesetak tisuća. Također, od kruga do kruga postalo je primjetno da su se navedeni brojevi manje-više ustalili. Tako još od prvog kruga dekanatskih zasjedanja (zima 2013/14) po broju sudionika prednjači Doborski dekanat, a na drugom mjestu je Žepački.

Sveukupno, u radu šestog kruga dekanatskih zasjedanja sudjelovalo je oko 630 sudionika. Prigodnu anketu popunilo je 567 ispitanika, što također predstavlja već nekakvo ustaljeno odstupanje s obzirom na ukupni broj sudionika (neki izađu ranije prije svršetka radnog dijela susreta).

Svi susreti su održani po uobičajenom redu i rasporedu. Započinjalo se sa sv. misom u 10h. Zatim se nastavljalo u 11h s radnim dijelom susreta. Prvi dio istog bio je posvećen izvještajima vijećnika na temu „Put Vrhbosanske nadbiskupije s laicima“. Izvještaji su pri tome većinom bazirali na pitanju suradnje svećenika i vjernika-laika u liturgijskom životu župe, a kako je to već bilo sugerirano u tekstu **kardinala Puljića** iz prethodnog (VII. broja Biltena). Konkretnije, podneseni izvještaji otkrivaju onu već ranije spoznatu *polariziranost* na našim župama, pri čemu one veće župe uistinu žive, dok one manje – raseljene – tako da kažemo- samo životare. U tom kontekstu se iz naših većih župa može čuti o velikom broju aktivnosti, te o uglavnom dobroj, pa čak u nekim slučajevima i uzornoj suradnji između svećenika i vjernika-laika. Takve župe imaju skoro redovito i više od jednog pjevačkog zbora, veći broj ministranata i čitača... Također, pokušava se raditi i na brojnim drugim područjima, kao što je rad s mladima, molitvene grupe, različite karitativne aktivnosti i sl. Naravno, moglo se čuti i iščitati veći

broj sugestija o tome kako se uvijek može i treba bolje. Na brojnim župama se osjeća potreba za boljom organizacijom i vodstvom u radu navedenih grupa. Danas je to očito postao i svojevrsni problem postmodernog mentaliteta. Npr., brojni pjevači rado dolaze pjevati na sv. misu, ali uopće ih nije lako izvan toga okupiti na probu. Ne odgovara im niti jedan termin, nema se vremena i sl. Kao da su u međuvremenu brojni naši vjernici postali uvjereni da se u crkvu ide isključivo nedjeljom i nikad više ostalim danima.

S druge strane, kako rekosmo, one manje i raseljene župske zajednice žive u sasvim drugačijoj pastoralnoj i egzistencijalnoj stvarnosti. Kako to u osobnom razgovoru primijeti jedan župnik iz Sutješkog dekanata: „Imam jednog prakaratura, jednog čitača i jednog ministranta, i ja sam zbilja sretan ako svo troje nedjeljom dođu na misu“. Vidimo, stvarnost naše dijeceze je takva šarolika: Ponegdje se pastoralni uspjeh mjeri punom crkvom i brojnim aktivnostima, a ponegdje su župnici sretni kad imaju tridesetak vjernika na misi i još ponekog ministranta ili čitača pored sebe na oltaru. U Sutješkom dekanatu se također mogla čuti originalna sugestija: „Nutricionisti preporučuju što je dobro i zdravo za jesti, ali mi jedemo što imamo i pripremamo to kako znamo i umijemo“. Međutim, to i jest smisao biskupijske Sinode: znati što bi i kako bi trebalo, ali nastojati to prilagoditi realnim prilikama i mogućnostima.

Sumorna stvarnost nekih naših raseljenih župa poprilično otežava i župnicima i vjernicima da uopće prate sinodske teme. Njima sve to nerijetko izgleda posve apstraktno i nadrealno, te se uvijek radije vraćaju nekim prizemljenim egzistencijalnim, političkim i administrativnim pitanjima. No, i to je Sinoda. Ona mora biti dobro upoznata s prilikama, ali i sa samim bilom svojih vjernika. Jest da počesto ova pitanja uopće ne spadaju u domenu Crkve i crkvenog života, no, i na ova pitanja će netko na kraju morati dati odgovor, pa bio on iz Crkve ili izvan Crkve. O jednoj takvoj stvari je suglasna i psihologija: čovjek se naprednim (tercijarnim) potrebama može baviti tek onda ukoliko su zadovoljene njegove primarne i sekundarne potrebe. Neki kažu kako je gladnom čovjeku uzaludno naviještati evanđelje. Istina, u BiH još nitko nije umro od gladi ili žeđi, no i pored toga pronalazimo neke teške nedoumice iz sfere primarnih ljudskih potreba. Tako, brojni naši starci nisu sigurni hoće li biti netko tu da im zaklopi oči kad umru, a i oni mlađi, teško se nose s popriličnom neizvjesnošću na ovim prostorima. Kako ona jedna izreka kaže: „Riječi povređuju, ali neizvjesnost ubija.“

Ovdje bi smo mogli govoriti i o jednoj drugoj vrsti *polariziranosti*, koja je po sebi zapravo vrlo paradoksalna. Npr. vijećnici iz velegradskih župa danas nerijetko mogu svjedočiti o brojnim pozitivnim promjenama koje su se u međuvremenu dogodile u poraču. Tu se počesto radi o župama u nekadašnjim izrazito *komunističkim sredinama*. I nara-

vno, poslije rata mnogo ih se krstilo, mnogi su počeli primati božićni blagoslov, mnogi su počeli redovito dolaziti na sv. misu, družiti se i sudjelovati u životu župe. Tako se stiče snažan i sugestivan dojam napretka i promjene na bolje. S druge strane, čini se da ovaj današnji posvemašnji sekularizam, kao i prijeteće iseljavanje Hrvata-katolika najteže doživljavaju ljudi iz onih naših tradicionalnih katoličkih sredina, gdje su do ne tako davno crkve bile pune, orile se pjesmom, većina ljudi otvoreno i sa dubokim uvjerenjem živjelo svoju vjeru itd. Svakako im sada nije lako gledati kako se sve to skupa brže ili sporije osipa.

O nekim sličnim primjedbama i sugestijama bit će još riječi u dijelu o rezultatima *sedme sinodske ankete*, pa zato bi se ovdje htjeli još malo pozabaviti s nekim konkretnim prijedlozima s terena. Npr., glede pokretanja/obnove župskih listića mnogi sudionici zasjedanja su dali pozitivnu ocjenu. Međutim, pri tome su neki davali sugestije i prema boljem i aktivnijem korištenju *modernih društvenih mreža*. Tako je nekoliko župnika svjedočilo o vrlo pozitivnim iskustvima s vođenjem i uređivanjem *Facebook stranice* svoje župe. Ne košta ništa, jednostavno je za korištenje i upotrebu, a vjernici ovo vrlo rado prate. Na ovaj način se vrlo jednostavno dopire do mlađih župljana koji danas ponajviše i koriste ovakve društvene mreže, ali i do onih iseljenih sa Zapada. U Ramskom dekanatu mogao se čuti i prijedlog kako bi se ovako nešto vrlo jednostavno moglo učiniti i na dekanatskoj razini.

U Kreševskom dekanatu mogao se čuti i prijedlog o potrebi stvaranja registra laičkih udruga na prostoru nadbiskupije, i to radi bolje međusobne povezanosti i suradnje. Realno gledajući, danas ima dosta toga, a mi počesto ne znamoniti da to postoji...

Izvanredni djelatliji sv. pričesti i pitanje osobnog dostojanstva

Tijekom proteklih zasjedanja, iz Bugojanskog, ali i Žepačkog dekanata se moglo čuti kako su neki vijećnici bili nemalo iznenađeni, pa skoro i sablažnjeni mogućnošću da se nekim laicima dadne mogućnost *izvanrednog dijeljenja sv. pričesti*. Pri tome su se uglavnom svi pozivali na *pomanjkanje dostojanstva* kod laika za takvu uzvišenu zadaću. Donedavni kupreški župnik i bugojanski dekan – **preč. mr. Marko Tomić** na ovo ima reći kako je vjernicima potrebno pojasniti da se u jednoj ovakvoj stvari ne radi toliko o dostojanstvu, nego prvenstveno o *snazi službe* i *poslanja Crkve*. U tom smislu, npr., svećenik ne slavi sv. misu jer bi po sebi bio nužno svetiji, pošteniji i pametniji od običnih vjernika, nego zato što ga je Crkva posvetila i ovlastila da čini tako. Slično tome, ako bi se u do gledno vrijeme i neke laike izabralo za spomenutu službu *izvanrednih djelatlija pričesti*,

oni će to činiti snagom crkvenog poslanja, a ne na temelju vlastitog dostojanstva. Naravno, ovakvu se službu ne povjerava bilo kome nego samo vjernicima na dobrom glasu, ali i pored toga naglasak leži na crkvenom poslanju, a ne na osobnom dostojanstvu.

Ostalo...

Naravno, teško je u jednom ovakvom skučenom izvještaju prenijeti sve ono što se istovremeno događalo i govorilo u trinaest naših gradova-župa. Puno toga će biti sačuvano u arhivi za neke daljnje analize i poteze.

Pod drugom točkom radnog dijela susreta bilo je prezentirano predavanje o životu Vrhbosanske nadbiskupije. Ovdje smo nastojali kratko i jednostavno prikazati, odnosno, dokazati: Naša nadbiskupija možda ima mnogo problema, kao i izazova s kojima se svakodnevno suočava; međutim, i pored toga ona je još uvijek jako daleko od kakvog teškog bolesnika ili ne daj Bože mrtvaca. U proteklih 20 godina puno je toga urađeno, i još uvijek se radi. Možda se određeni problem krije i u mentalitetu našeg čovjeka koji je počesto vrlo ambiciozan te ima visoke zahtjeve. Uvijek se očekuje nešto više i bolje, tako da se ponekad nije u stanju sagledati i ono već urađeno i ostvareno...

Treći dio radnog dijela susreta odnosio se na provođenje VII. sinodske ankete, no o tome ćemo više u slijedećem tekstu ovog broja Biltena...

Nakon svršetka radnog dijela susreta sudionici su nastavili druženje uz zajedničku trpezu.

Naravno, ovo je prilika i da se zahvalimo svim sudionicima šestog kruga dekanatskih zasjedanja VN, a osobito svim našim dekanima s kojima je uvijek lijepo surađivati.

Tko je gdje išao?

Tijekom sedmog kruga dekanatskih zasjedanja članovi Povjerenstva za pripravu Sinode VN na teren su išli po slijedećem rasporedu:

- **preč. Mladen Kalfić**, kancelar VN – Derventski dekanat; Dekan: **fra Ivan Marić**
- **vlač. dr. Mirko Šimić**, profesor na KBF-u i ravnatelj Caritasu VN – Ramski dekanat; Dekan: **fra Mato Topić**;
- **Dr. Danimir Pezer** OFM, profesor na FT – Travnički dekanat; Dekan: **preč. Mato Janjić**

- **fra Zdravko Anđić**, župnik u župi Sv. Ilije proroka (Zenica), te istovremeno kao dekan – Žepački dekanat;
- **č.s. mr. Ivanka Mihaljević** je trebala moderirati susret Kreševskog dekanata, ali ju je zbog njezine spriječenosti zastupao **vlč. Marin Marić**, župnik u župi Gospe Snježne – Deževica. Ovo je ujedno prigoda da se još jednom ispričamo kreševskom dekanu – **fra Stipanu Radiću** s obzirom da se jedna ovakva zamjena nepredviđeno dogodila dvaput zaredom.
- **preč. mr. Marko Tomić** je kao kupreški župnik i ujedno bugojanski dekan moderirao susret Bugojanskog dekanata;
- **vlč. dr. Zdenko Spajić**, profesor i prodekan na KBF-u i župnik u župi Sv. Marka Evanđeliste – Ilijaš, moderirao je susret Sutješkog dekanata. Dekan: **preč. dr. Anto Ćosić**
- **mr. Igor Žontar**, profesor u KŠC-u Sv. Josip moderirao je susret Brčanskog dekanata; Dekan: **vlč. Damir Ivanović**
- **vlč. dr. Mario Bernadić**, profesor i gen. tajnik Sinode – Tuzlanski dekanat; Dekan (v.d.): **vlč. mr. Vlatko Rosić**
- **vlč. mr. Josip Vajdner**, urednik KT i župnik u župi Sv. Leopolda Mandića – Briješće moderirao je susret Doborskog dekanata; Dekan: **preč. Jakov Filipović**;
- **Dr. Sanda Smoljo-Dobrovoljski**, prof. na KBF-u i voditeljica nadbiskupskog centra za savjetovanje, moderirala je susret Šamačkog dekanata; Dekan: **fra Anto Pušeljić**
- **vlč. dr. Šimo Maršić**, profesor na KBF-u i ravnatelj centra za mlade „Ivan Pavao II.“ trebao je moderirati susret Sarajevskog dekanata, ali ga je zbog spriječenosti zastupao **vlč. Dražen Kustura**, župni vikar na župi Uznesenja BDM – Stup; Dekan: **vlč. Marko Majstorović**;
- **preč. mr. Luka Tunjić**, generalni vikar VN moderirao je susret Usorskog dekanata; Dekan: **vlč. Boris Salapić**

vlč. dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode VN

REZULTATI VII. SINODSKE ANKETE: O NAČINIMA I METODAMA SINODSKOGA RADA (Rezultate priredilo Tajništvo Sinode VN)

Anketa je provedena tijekom VI. kruga dekanatskih zasjedanja – 20. svibnja 2017. U anketi je sveukupno sudjelovalo 567 ispitanika. Najviše ispitanika je bilo u Doborskom dekanatu (85), najmanje u sarajevskom (29).

Napomena: Kod pojedinačnih odgovora prvo predstavljamo ukupni broj glasova (zaokruživanja) za tu soluciju, a zatim taj isti iznos predstavljamo i procentualno. Najučestaliji odgovor je naglašen masnim (**Bold**) slovima, a drugi po učestalosti zakrivljenim (*Kurziv*) slovima.

Dotatna napomena: Kod nekih odgovora dolazi do manjih statističkih odstupanja, jer pojedini ispitanici preskaču neka pitanja, slično kao što neki drugi znaju zaokružiti dvije solucije namjesto jedne.

Rezultati po pojedinim pitanjima:

1. Smatram da su ova dekanatska zasjedanja svećenika i vijećnika:

a) iznimno važna	b) vrlo važna	c) važna	d) ne toliko važna	e) nevažna
214 = 37%	<i>187 = 32%</i>	142 = 25%	21 = 3%	3 = 0,5%

2. Smatram da bi dekanatska zasjedanja trebala biti održavana:

a) Jednom godišnje	b) Dva puta godišnje	c) Više puta god.	d) Po potrebi	e) Ne svake godine
128 = 22%	178 = 31%	<i>163 = 29%</i>	81 = 14%	9 = 1,5%

Pitanje uključivanja drugih vjernika u sinodske pripreme:

3. Smatram da bi pored dekanatskih zasjedanja Povjerenstvo za pripravu Sinode trebalo organizirati i neke druge susrete koji bi obuhvaćali i ostale grupe vjernika, a ne samo svećenike, vjeroučitelje, katehiste i župske vijećnike:

a) U potpunosti se slažem	b) Uglavnom sam suglasan	c) Koliko da, toliko i ne	d) Ne slažem se	e) U potpunosti se ne slažem
306 = 54%	184 = 32%	53 = 9%	12 = 2%	10 = 1,7%

4. Uključivanje ostalih vjerničkih skupina u sinodske pripremne aktivnosti je prvenstveno u domeni župnika i župskih pastoralnih vijeća:

a) U potpunosti se slažem	b) Uglavnom sam suglasan	c) Koliko da, toliko i ne	d) Ne slažem se	e) U potpunosti se ne slažem
209 = 37%	235 = 41%	76 = 13 %	26 = 4%	15 = 2,6

5. Po župama bi se općenito trebalo više govoriti i propovijedati o sinodskim temama:

a) U potpunosti se slažem	b) Uglavnom sam suglasan	c) Koliko da, toliko i ne	d) Ne slažem se	e) U potpunosti se ne slažem
267 = 47%	231 = 40%	59 = 10%	10 = 1,7%	3 = 0,5%

6) Tajništvo sinode bi moralo biti aktivnije te slati župama više pisanog materijala i poticaja:

a) U potpunosti se slažem	b) Uglavnom sam suglasan	c) Koliko da, toliko i ne	d) Ne slažem se	e) U potpunosti se ne slažem
258 = 45%	215 = 39%	54 = 9 %	14 = 2%	5 = 0.8

Daljnji koraci:

7) Smatram da se na terenu do sada sasvim dovoljno govorilo o sinodskim temama te da bi one odsada trebale biti prvenstveno u domeni stručnih grupa:

a) U potpunosti se slažem	b) Uglavnom sam suglasan	c) Koliko da, toliko i ne	d) Ne slažem se	e) U potpunosti se ne slažem
162 = 28%	213 = 34%	89 = 15%	85 = 14%	19 = 3%

8) Smatram da bi Sinoda trebala pristupiti pripravi sinodskih skupština kako bi u što skorije vrijeme imali neke konkretne rezultate i zaključke dosadašnjega rada:

a) U potpunosti se slažem	b) Uglavnom sam suglasan	c) Koliko da, toliko i ne	d) Ne slažem se	e) U potpunosti se ne slažem
281 = 49%	234 = 41%	29 = 5%	8 = 1,4%	5 = 0,9%

9) Smatrate li da je dosadašnji sinodski rad bio duhovno i vjerski koristan za naše vjernike i uopće mjesnu Crkvu?

a) U potpunosti se slažem	b) Uglavnom sam suglasan	c) Koliko da, toliko i ne	d) Ne slažem se	e) U potpunosti se ne slažem
233 = 41%	201 = 35%	86 = 15%	23 = 4%	9 = 1,6%

10) Imam neko drugo mišljenje o ovdje predloženim pitanjima: Od 24 sugestije četiri su otprilike izražavale podršku radu sinode; četiri sugestije su pokušavale ustvrditi da se Sinoda vodi površno; osam sugestija ukazuje na potrebu davanje većeg značaja Sinodi, te pozivaju na veću ozbiljnost. Ovdje se osobito ponavlja motiv da neke župe stalno poturaju jedna te ista izvješća već pet godina ili –s druge strane– kako neke župe konstantno nemaju predstavnike na dekanatskim zasjedanjima, pa samim tim nemaju ni potrebno izvješće. Dvije sugestijesu bile izrazito karizmatске prirode: Otprilike, kako se u dosadašnjem radu Sinode ne osjeća prisustvo Duha Svetoga, kad se osjeti, Sinoda će konačno krenuti pravim putem te kako bi trebalo. Jedna

sugestija se ticala obraćanja veće pozornosti na pitanje rastavljenih brakova. Dvije sugestije napominju kako se Sinoda ne treba udaljavati od svoje centralne teme (brak i obitelj). Preostale tri sugestije su napisane ili koncipirane poprilično nejasno, tako da nisu mogle biti ovdje jasno predstavljene.

Kratki osvrt na rezultate VII. sinodske ankete:

Iz priloženih rezultata VII. sinodske ankete mogla bi se predstaviti dva bitna zaključka:

- 1) Glede evaluacije (vrednovanja) sinodskoga rada, većina sudionika nedvojbeno daje pozitivnu ocjenu dosadašnjem radu Sinode. Isti se smatra kako potrebnim, tako i kvalitativno dobrim.
- 2) Ipak, jasno se osjeća i velika potreba za intenziviranjem sinodskoga rada. Pod tim se misli da bi rad trebao biti intenzivniji i svojim opsegom, ali općenito i svojim tempom. Nedvojbeno se osjeća potreba za nekim novim koracima. Pod tim se osobito misli na početak rada *sinodskih skupština*. Glede opsega rada, vidjeli smo da se više očekuje i od Tajništva Sinode, ali i od naših župa. Međutim, što se pod tim točno podrazumijeva o tome će se morati još puno toga promisliti. Jer izgledno je da se ovako susrećemo s nemalim paradoksom. Neki bi stalno nešto više ili novo, a ne obavljaju temeljito niti ono što momentalno imamo na raspolaganju. Stoga će se i naredna sinodska anketa najvjerojatnije baviti osmišljavanjem tih budućih poteza. Da podcrtamo: osjeća se potreba za nečim novim, ali što, kako, zašto, koliko, kada, zbog čega, s kojim ciljem i smislom... do ovih odgovora ćemo morati stići zajedničkim radom i promišljanjem!

KATOLIČKI IDENTITET – BITI PREPOZNATLJIVI KATOLIK

Kada potražimo u rječniku značenje riječi *identitet*, naći ćemo kako ta riječi dolazi od latinske riječi, a ima značenje: *podaci koji svjedoče da je netko ili nešto ono što jest*. Slijedom tog značenja želimo vidjeti što je to što označava onoga koji se izjašnjava katolikom. Ovo razmišljanje će biti pučki jednostavno kako bi bilo poticaj svakom uzrastu za jasnoću.

Jednom prigodom nalazeći se u školi gdje su bila prisutna djeca različitih vjera, spontano upitah djecu: „Kako vi znate tko je katolik?“. Jedna mala Bošnjakinja-muslimanka odgovori: „Oni koji idu u crkvu nedjeljom, to su katolici!“. Iznenadnih se jednostavnim ali točnim odgovorom. Za druge *znak prepoznavanja katolika jest nedjeljna sv. misa!* To je vanjski znak prepoznavanja u odnosima s drugima. Ljudi očekuju da ono čime se predstavljamo da to i dokazujemo, odnosno, svjedočimo.

Kada smo bili djeca, tada su nas roditelji poučavali da idući pokraj crkve treba se pokloniti *Isusu u crkvi i prekrstiti se*. Prihvaćajući roditeljske savjete, trebalo je javno posvjedočiti da mi vjerujemo u Isusovu prisutnost u Crkvi te javno mu se pokloniti i znakom križa posvjedočiti da smo Kristovi. Nije to bilo jednostavno kada smo išli s drugima i drugačijima, a bilo je i vrijeme komunizma. Bili smo ponosni što smijemo nadvladati stid i strah i pokazati drugima što smo i tko smo! Taj vanjski znak je nestao, ne samo pred Crkvom nego i u Crkvi, posebno nakon velikih slavlja. Ljudi zaborave da su u Crkvi pred Isusom.

Ona evanđeoska sluškinja je sv. Petru rekla da ga prepozna jer ga i njegov govor izdaje da je Galilejac. I svakog katolika bi trebao *govor odavati* da imamo svetinje i da ih poštujemo imajući čist i plemenit rječnik. Uvukla se psovka koja prlja identitet katolika. Nažalost, ta pošast je u usponu, umjesto da budemo prepoznatljivi u smislu da nas i rječnik odaje da smo kršćani-katolici. Zato je važno izgrađivati tu svijest, odgajati kulturu govora i sposobnost svladavanja svoje srdžbe i svog jezika. O toj temi bi trebalo govoriti puno više i zahtjevnije, ali ovo neka bude samo poticaj.

Dobivajući razne pozivnice za prijeme i razna slavlja na dnu piše u kakvoj odjeći treba doći - kako već dolikuje tom slavlju. Na zemlji nema svetijeg i većeg slavlja od svete mise. Nema većeg Bića s kojim se susrećemo na misi do Presvetog Trojstva, do Uskrslog Krista. I tamo bi trebalo doći i pokazati dostojanstvo i dostojnost slavlja. Iz-

gubili smo tu svijest. Ne odaje nas odjeća da istinski držimo do tog slavlja i da se tu istinski sa svojim Bogom susrećemo. Izgubili smo identitet katolika koji s Bogom računa ulazeći u tu Crkvu na misno slavlje. Majke, ženska bića, trebaju tu plemenitost odijevanja prenijeti na svoje kćeri. Tako nešto isto vrijedi i za muškarce. Nedostaje nam svijest identiteta da u crkvu ulazimo kao kršćani-katolici. To je onaj znak na ulazu u crkvu kada se rukom prekrstim blagoslovljenom vodom. Nažalost sve je više i duhovnih lica koja se odriču svog znaka čime su označeni kao znakom prepoznavanja.

U ovom vremenu sekularizacije sve smo sakramente učinili posve materijalnim. Izgubili smo svijest milosnog događanja. Važnije je onaj trošak i spremanje. Radost slavlja bi trebalo izvirati iz doživljenog sakramenta kojeg slavimo, pa ga prenosimo i u obiteljsko slavlje. Gubimo tako važan moment našeg identiteta koji izvire iz milosnog doživljaja. Naravno, ne treba vanjsko slavlje ukinuti nego razborito ga doživljavati i osmisliti da izvire iz duhovnog događanja. Bilo da se radi o krštenju, prvoj pričesti, sv. potvrđi, vjenčanju ili proslavi mlade mise.

Kršćani-katolici su bili prepoznatljivi po slavlju svetih vremena. Danas smo sva sveta vremena sekularizirali i materijalizirali. U tome su nam i mediji vrlo uspješno nametnuli shvaćanje pojedinih vremena. Tako nam krađu radost Božića, namećući potrošački mentalitet i prije Došašća. Tako su nam oskrvnuli Korizmu raznim karnevalima, koji su važniji od same Korizme itd. Tako su nam i blagdane ukrali raznim vanjskim priredbama, koji su postali važniji od slavlja sv. mise i patrona župe. To nam žele nametnuti kao katolički identitet. Taj potrošački mentalitet krađe nam Božić, Uskrs, Patrone i razna slavlja koja su bila izraz našeg katoličanstva.

Katolik je imao mjerilo vrednote, u Bogu, u Kristu, u Crkvi i u Evandelju. Danas se ne citira u razgovoru to, nego što je rekla TV, što piše u novinama koje nameću svoje vrednote u javno mnijenje. Posebno, što je koji političar poručio računajući na birače. Tako je *interes* postao glavna *vrednota*. Ako izgubimo ljudskost, gubimo vjeru, onda više nismo prepoznatljivi kao ono što jesmo. To što jesmo, nismo protiv drugih i drugačijih. Potrebno je svoje poznavati i voljeti, a tuđe poštivati.

Vinko kard. Puljić, nadbiskup i metropolit vrhbosanski

MODERNI IZAZOVI U KONTEKSTU PROMIŠLJANJA KRŠĆANSKOG I KATOLIČKOG IDENTITETA

Govoriti o katoličkom identitetu znači govoriti o specifičnom spoju konstitutivnosti i snažnih evaluacija, odnosno, moralnosti. Katolički identitet ima svoje specifičnosti u odnosu na druge kršćanske zajednice kao što su recimo hijerarhija na čelu sa svetim ocem - papom, euharistija, sakramenti, teološki nauk itd. No, ovdje ipak prvenstveno želimo naznačiti specifičnost katoličkog identiteta kroz njegovo prihvaćanje snažnih evaluacija, odnosno, moralnosti i konstitutivnosti kao integralnih oznaka katoličkog identiteta.

Kanadski filozof **Charles Taylor** govoreći o *sebstvu*¹ i njegovu identitetu ističe dvije temeljne oznake identiteta sebstva: *konstitutivnost* i *snažne evaluacije*. Pod terminom konstitutivnosti **Taylor** razumije sebstvo kao čovjeka čiji je identitet neodvojiv od onoga što je on kao čovjek. Kada Taylor kaže da je identitet ono čime sebstvo označavamo, identitet je temelj onome što je sebstvo u svojoj biti i kako sebstvo sebe razumije i shvaća. Ovo bi se moglo jasnije predložiti jednim primjerom: Zamislimo čovjeka koji je poslije neke teške nesreće izgubio pamćenje, te više sa sigurnošću ne može reći ni kako se zove, ni tko mu je rodbina, niti odakle dolazi, čime se bavi, u što vjeruje, koje je nacionalnosti, kakvi su mu politički i svjetonazorski pogledi itd. Bez ovih važnih datosti, niti on sam više ne bi mogao dokučiti tko je on, a koliko teže tek ostali. Stoga ovdje i kažemo da se čovjekovo sebstvo (jastvo, osobnost) može definirati i graditi isključivo na temelju nekog prepoznatljivog i dostupnog identiteta.

U tom smislu identitet spada u *ontologijsku* strukturu čovjeka. Čovjek je duboko ukorijenjen u vlastiti identitet i neodvojiv je od njega. Kada Taylor govori o *snažnim evaluacijama* on prije svega misli na *moralne sudove* koje osoba izriče ili *namoralna pravila* kojih se osoba u životu drži. U tom kontekstu, identitet je način na koji čovjek izriče svoje moralne sudove i prihvaćanje moralnih pravila, odnosno identitet utemeljuje moralno razumijevanje svijeta i čovjeka.

U kontekstu prethodno navedenog kratkog uvoda o dvije oznake identiteta (*konstitutivnost* i *moralnost*), možemo probati promišljati dva međusobno povezana, ali ipak donekle različita identiteta, a to su *kršćanski* i *katolički* identitet. Ovo promišljanje

¹ Sebstvo predstavlja cjelovitu bît, odnosno jednu idealnu (duhovnu) veličinu koja kao nadpojam, u smislu potpunosti, obuhvaća i svjesno ja. Sinonimni pojmovi su jastvo, vlastitost i osobnost. Izvor: <https://hr.wiktionary.org/wiki/sebstvo> Stanje: 28.08.17.

ne ide za tim da stavi kraj svakoj raspravi o ovom pitanju, nego možda više da izazove na promišljanje.

Kršćanski identitet danas u najširem kontekstu označava prvenstveno (čini se) *kulturni* identitet. Sudeći prema raspravama oko ustava Europske unije te izbacivanja bilo kakvog spominjanja kršćanstva u tom kontekstu, išlo se za tim da se kršćanski identitet koji je u kulturnom smislu konstitutivan za europsku kulturu zamijeni nekom inačicom „europskog“ identiteta koji još uvijek ne postoji.

Tražilo se i još uvijek se traži prije svega jedna kulturološka zamjena kršćanskog identiteta nekim drugim „hibridnim“ identitetom koji bi uključivao i ono o čemu kršćanstvo već govori. To su recimo govor o osobi, pojedincu, slobodi, ali bez govora o kršćanstvu. U tom kontekstu postoji sukob unutar samog kršćanskog identiteta, i to između zastupnika ideje kako je kršćanski identitet nužan za razumijevanje europskog čovjeka, te onih koji smatraju kako je kršćanski identitet samo jedan od brojnih kulturnih fenomena koji treba biti nadomješten nekom novom kulturom.

Kršćanski identitet zahvaća sve kršćanske zajednice bez obzira na njihovo nazivlje prije svega kao jedinstveni kulturni identitet iz kojega su se razvile kroz prenošenje kršćanske poruke u različitim krajevima svijeta. U tom kontekstu možemo govoriti o Katoličkoj Crkvi, pravoslavnim crkvama, protestantskim kršćanskim zajednicama kao o zajednicama sličnog kulturnog identiteta jer proizlaze iz kršćanskog identiteta.

U kršćanskom identitetu kao kulturi pojavljuju se obje oznake **Taylorovog** razumijevanja identiteta: *konstitutivnost* i *moralnost*. Konstitutivnost kršćanskog kulturnog identiteta očituje se u zajedničkom nastupu općenito Zapada prema drugima kroz zahtjeve za demokracijom, poštivanjem ljudskih prava, napose prava pojedinca i njegove slobode što svoje korijene ima kako u grčkoj kulturi, tako i u kršćanstvu koliko god se to nastojalo izbjeći ili otvoreno zanijekati. Međutim, problem kršćanskog kulturnog identiteta je pitanje moralnosti, odnosno ono što Taylor opisuje kao snažne evaluacije.

Prema Tayloru snažna moralna evaluacija posljedica je identiteta koji stoji u temelju moralnih odluka i poštivanja moralnih pravila. U tom smislu kršćanski identitet bi trebao biti izvor snažnih evaluacija unutar jedne kulture koju se naziva kršćanskom, kao što je to recimo ova europska. Međutim, očito je da postoji veliki sukob unutar kršćanskog kulturnog identiteta prije svega upravo oko moralnih pitanja koja se površno, krivo i ciljano nazivaju ideološkima kako bi se sakrilo pravo stanje stvari.

Tako pitanja pobačaja, eutanazije, istospolnih zajednica koje se i terminološki i pravno (iako ne biološki) žele izjednačiti s tradicionalnim brakom između muškarca i žene

nisu ideološka pitanja nego pitanja snažnih evaluacija. To su moralna pitanja kršćanskog kulturnog identiteta koja se pod krinkom objektivnosti uzdižu na razinu objektivnih pitanja politike, ekonomije i planiranja. Međutim, to su moralna pitanja kršćanskog kulturnog identiteta. Zbog sukoba i otvorenog odbijanja kršćanskog kulturnog identiteta od strane onih koja je ta kršćanska kultura podigla, treba izbjegavati identifikaciju termina kršćanski s terminom katolički u kontekstu Taylorovog razumijevanja identiteta i to zbog pitanja snažnih evaluacija odnosno moralnosti.

Tko je to kršćanin?

Kada govorimo o potrebi izbjegavanja identifikacije kršćanskog i katoličkog identiteta, to možemo učiniti na barem dva načina, odnosno, iz barem dva različita razloga. Prvi bi bio više *tradicionalan*, a drugi *aktualan*. Općenito govoreći, kršćanin je svaki čovjek koji ispovijeda vjeru u Presveto Trojstvo, odnosno, koji vjeruje da je **Isus Krist** Sin Božji.

Probajmo zamisliti čovjeka koji ne pripada niti jednoj kršćanskoj Crkvi ili zajednici. Čak što više, nije niti kršten, a i ne živi nešto osobito urednim stilom života... Međutim, ukoliko taj čovjek u svom srcu čvrsto vjeruje da je Isus Sin Božji, on se spravom može zvati i osjećati kršćaninom. S druge strane, probajmo zamisliti jednog praktičnog katolika koji je od najranije dobi vjerovao, živio i prakticirao sve ono što nalaže majka Crkva. I on je također kršćanin, ali i puno više od toga – on je katolik. Svaki katolik je kršćanin, ali nije svaki kršćanin katolik! Dakle, tradicionalni problem u svezi kršćanskog identiteta je taj što je pojam kršćanstva po sebi dosta neodređen. Osim one temeljne vjeroispovjedne rečenice, tu može biti i još ponešto, ali isto tako i ne mora. Pojam kršćanstva tek dobiva svoje pune konture i obrise s punopravnim članstvom u nekoj od kršćanskih Crkava ili zajednica, ali isto tako –kako rekospo- može egzistirati i posve neovisno od njih.

Autentična i(ili) relevantna Crkva?

Sad ono više aktualno... Na današnjem Zapadu, a osobito u Europi možemo svjedočiti pokušajima konstituiranja jednog kršćanskog identiteta koji nastoji puno više biti *relevantan* nego *autentičan*. Šta to znači? Pa tu mislimo na ono *politički korektno* kršćanstvo koje se svim silama nastoji svidjeti modernom svijetu. Ono pažljivo osluškuje što ima za reći Bruxelles, Washington, CNN, feministice, Queer zajednica, ova

današnja mladarija te nastoji se prikloniti i prilagoditi svemu tome. A što kaže Rim, tj. Vatikan - za takvo kršćanstvo je na posljednjem ili barem među posljednjim mjestima. Kako je moguće graditi jedno takvo kršćanstvo? Pa itekako je moguće, jer kako već rekosmo, kršćanin je svatko tko u **Krista** vjeruje. Relevantni kršćani se i pozivaju svi odreda na to: da je subjektivni osjećaj vjere puno važniji i jači od onoga što misle tradicionalni vjerski autoriteti! Što će njima tamo nekakvi posrednici u Rimu, kad oni to izravno komuniciraju s **Kristom**, doduše ipak ponešto zaobilaznim putem tamo preko Bruxellesa...

Relevantnih kršćana ima dosta i u današnjoj Crkvi, ali kako već rekosmo, možda ih je i dalje bolje nazivati samo kršćanima, a ne katolicima, jer katolici osim što u Krista vjeruju, vjeruju i u Crkvu te prihvaćaju njezinu hijerarhiju na čelu s papom, nauk, sakramente, disciplinu i sl.

Primjere takvog relevantnog kršćanstva danas možemo vidjeti na različitim stranama, recimo u „katoličkoj“ Španjolskoj gdje se donosi zakone u duhu navedenog kršćanskog kulturnog identiteta, u smislu poštivanja svih prava i slobode pojedinca, ali suprotno snažnim evaluacijama odnosno moralnosti tog istog kršćanskog identiteta. Paradigmatički primjer za to je recimo ozakonjenje pobačaja ili istospolnih zajednica.

S druge strane govoriti o katoličkom identitetu znači govoriti o specifičnom spoju konstitutivnosti i snažnih evaluacija, odnosno, moralnosti. Katolički identitet ima svoje specifičnosti u odnosu na druge kršćanske zajednice kao što su recimo hijerarhija na čelu sa svetim ocem - papom, euharistija, sakramenti, teološki nauk itd. No, ovdje ipak prvenstveno želimo naznačiti specifičnost katoličkog identiteta kroz njegovo prihvaćanje snažnih evaluacija, odnosno, moralnosti i konstitutivnosti kao integralnih oznaka katoličkog identiteta.

I katolički identitet svoj izvor ima u kršćanskom kulturnom identitetu u kulturološkom smislu, zato je moguće i za katolika da se zauzima za ljudska prava, slobodu pojedinca, demokraciju itd. *Differentia specifica* katoličkog identiteta međutim leži u njegovom prihvaćanju ne samo kršćanske konstitutivnosti vlastitog postojanja, nego i u prihvaćanju i promicanju snažnih evaluacija odnosno moralnosti koja je specifično kršćanska i katolička.

Katolički identitet ne poznaje *sukob* između kulture i moralnosti kao što je to slučaj s kršćanskim identitetom, nego kulturu i moralnost smatra međusobno povezanim i komplementarnim. Jednostavnije rečeno, bilo koji kršćanin ponekad priznaje svoj kršćanski identitet kao kulturni, ali u isto vrijeme odbacuje sve ili većinu njegovih snažnih

evaluacija, odnosno moralnost. S druge strane, katolik koji je također u kulturološkom smislu i kršćanin ne odbacuje snažne evaluacije odnosno moralnost koja proizlazi iz kršćanstva, nego ju promiče i živi. Primjera iz javnog i političkog života ne manjka.

Glasovanje u parlamentu o recimo pobačaju ili istospolnim zajednicama je pokazatelj sukoba koji postoji između dva identiteta: Kršćanskog koji je kulturni, ali odbacuje snažne evaluacije odnosno moralnost, i katoličkog koji je također kulturni, ali ne isključuje snažne evaluacije, odnosno, moralnost smatra integralnim dijelom kulture.

Umjesto zaključka

Vraćajući se na početak **Tayloru** i identitetu kao konstitutivnosti i izvoru moralnosti trebalo bi biti moguće razlikovati dva načina shvaćanja identiteta. Kršćanski identitet koji je prvenstveno kulturološki i katolički koji je i kulturološki i moralni.

Već sada, a vjerojatno i u budućnosti kršćanski i katolički identitet će biti u određenim prijemorima i sukobima prije svega oko pitanja snažnih evaluacija odnosno moralnosti kao temelja kulturnog identiteta, i ako postoji u ovom trenutku određena differentiaspecifica katoličkog identiteta u odnosu na kršćanski, to je prije svega prihvatanje i življenje snažnih evaluacija, odnosno, moralnosti kako ju razumije i naučava Katolička Crkva koja je u hijerarhijskom, sakramentalnom, teološkom i kulturološkom smislu temelj katoličkog identiteta.

vlč. mr. Oliver Jurišić

O KATOLIČANSTVU - OSOBNA ISKAZNICA

Značenje	<i>grč. Katholikos - καθολικός</i> (univerzalan, sveopći), s čim se aludira na univerzalnost evanđeoske poruke spasenja namijenjene svakom čovjeku, jeziku, puku i narodu, i to bez obzira na spol, godine i društveni status pojedinih članova.
Sjedište	Vatikan (Rim) – maleni grad-državica; prostire se na 44ha, ima 451 stalnog žitelja (2012.). Izgleda neznatno u svjetskim razmjerima, ali sasvim dostatno da Crkvi omogući nadteritorijalnost i neovisnost naspram velikih centara svjetske političke moći.
Vodstvo	Vrhovnu vlast u Crkvi predstavlja rimski biskup – <i>papa</i> koji vodi Crkvu uz pomoć <i>Svete stolice</i> i svojih suradnika te u zajedništvu sa ostalim biskupima Katoličke Crkve (prvi među jednakima). Papu bira kardinalski zbor na posebnim zatvorenim izborima (Konklave). Aktualni papa Franjo (Jorge Mario Bergoglio) je 266. po redu papa.
Mjesna Crkva	Na čelu pojedinih <i>mjesnih Crkvi</i> nalaze se biskupi. Biskupi su nosioci punine svećeničkog reda i kao takvi predstavljaju vidljive nasljednike Kristovih apostola. Oni upravljaju biskupijama uz pomoć svojih pomoćnika – svećenika. Biskupije se dalje organizacijski dijele na arhiđakonate, dekanate i župe.
Hijerarhija	Katoličanstvo poznaje tri vrste <i>hijerarhije</i> : <ul style="list-style-type: none"> • <i>svećenička (sakramentalna)</i>: đakon, prezbiter, biskup; • <i>kanonska</i>: papa, ordinarij, dekan, župnik, vikar; • <i>počasna</i>: kardinal, metropolit, nadbiskup, prelat, kanonik, prebendar, monsinjor;

<p>Dogme</p>	<p>U katoličanstvu se pojam dogme veže uz nazabludive, objavljene, od strane Crkve svečano definirane vjerske istine. Pri tome se govori o dogmama u užem i širem smislu. U prvu grupu spadaju prvenstveno trinitarne, kristološke i pneumatološke dogme, definirane na prvih osam ekumenskih sabora, a jednostavnije rečeno, to je ono što svake nedjelje u crkvi ispovijedamo pod „Vjervanjem“. Poslije tog perioda, definirane su i neke druge dogme (u širem smislu): npr. one o čistilištu, sakramentima, papinskoj nezabludivosti, uznesenju BDM i sl.</p>
<p>Bogoštovlje</p>	<p>Bogu se Jedinom klanja (latrija, adoracija), a (sveta) stvorenja se štiju (dulia). Posebno štovanje pripada BD Mariji (Hyperdulia). U središtu katoličkog bogoštovlja je klanjanje u <i>duhu</i> i <i>istini</i> (štovanje Boga životom u duhu evanđelja), ali se bogoštovnim činima također pridaje velika važnost (liturgija, euharistija, sakramenti). Vršenje bogoštovnih čina spada u nadležstvo svećeničke hijerarhije, a ista se obavljaju/slave u sakralnom prostoru (crkva, kapela, oratorij). Posebnu grupu pobožnosti čine tzv. privatne pobožnosti koje mogu obavljati svi vjernici. Katoličko bogoštovlje daje veliko značenje i sakralnoj umjetnosti (sveta glazba, slikarstvo, kiparstvo, arhitektura).</p>
<p>Božji narod</p>	<p>Svekoliko članstvo Crkve se načelno dijeli na <i>klerike</i> i <i>vjernike-laike</i>. Oni su jednaki po časti i dostojanstvu, ali se razlikuju po naravi službe. Kao poseban stalež mogli bi navesti redovnike (stalež kršćanskog savršenstva).</p>

<p>Pet crkvenih zapovijedi</p>	<p>Katoličanstvo poznaje brojne propise i zakone, no ono što bi svaki član Crkve trebao znati definirano je pod <i>pet crkvenih zapovijedi</i>:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Svetkuj zapovjedne blagdane i slušaj pobožno svetu Misu u nedjelju i zapovjedne blagdane. 2. Posti zapovjedne postove i u određene dane ne mrsi. 3. Svake se godine najmanje jedanput ispovjedi i o Uskrsu pričesti. 4. Drži se ženidbenih zakona svete Crkve. 5. Doprinosi za crkvene potrebe.
<p>Teologija</p>	<p>Katoličku teologiju krasi načelo komplementarnosti <i>vjere i razuma</i>. Skolastika je u tom smislu definirala teologiju kao vjeru koja traži razumijevanje/shvaćanje (<i>fides quaerens intellectum</i>). Njezin krajnji cilj nije nađići Boga kao tajnu, nego shvatiti Boga kao tajnu (sv. Augustin, Kasper). Prvo tisućljeće katoličke teologije bilo je obilježeno ponajviše <i>neoplatonističkom</i> filozofijom i <i>augustinovskom</i> teologijom, dok su u drugom tisućljeću ovaj primat preuzeli <i>aristotelizam</i> i <i>tomizam</i>.</p>
<p>Moral</p>	<p>Prema katoličkom učenju <i>narav</i> i <i>nadnarav</i>, ljudska <i>slobodna volja</i> i božanska <i>milost</i> nadopunjuju se i pretpostavljaju. Zato su u katoličkoj moralci <i>bogoslovne krjeposti</i> (vjera, nada, ljubav) i <i>naravne</i> ili <i>stožerne krjeposti</i> (razboritost, pravednost, umjerenost i jakost) komplementarne. Izvori su katoličkog morala Stari zavjet (Dekalog, osobna odgovornost), Novi zavjet (ljubav prema Bogu i bližnjemu) te naravna etika. Sustavno ga proučava <i>moralka</i>, a potanje regulira u zajednici <i>kanonsko pravo</i>. Prekršaj morala je grijeh. Da bi nešto bilo karakterizirano kao <i>teški grijeh</i> mora se raditi o <i>velikoj stvari</i>, počinjenoj <i>svjesno</i> i <i>slobodno</i>. Ukoliko neki od navedenih elemenata nedostaje govorimo onda o <i>lakom grijehu</i>. U katoličkom moralu govori se još i o <i>smrtnom grijehu</i> – kao o osobito teškom grijehu koji trajno odvaja</p>

	<p>čovjeka od Boga i Njegovog spasenja. Međutim, u katoličanstvu se vjeruje da valjana i temeljita sv. Ispovijed može osloboditi čovjeka od krivnje bilo kojeg grijeha. Uz individualni moral u novije se vrijeme u katolicizmu naglašava i <i>društveni moral</i> (Socijalni nauk Crkve).</p>
Duhovnost	<p>Duhovnost bi se mogla definirati kao pounutarnjenje osnovnih vjerskih istina i moralnih načela. <i>Liturgijsko-sakramentalna duhovnost</i> bi bila ona temeljna katolička duhovnost. Uz nju se javljaju i brojne <i>privatne pobožnosti</i>. Kroz povijest u katoličanstvu su se javljali različiti duhovni pravci/škole, nerijetko povezani i s djelovanjem i naukom pojedinih redovničkih zajednica: benediktinska duhovnost, isusovačka, franjevačka itd.</p>
Članstvo	<p>Članom Crkve se postaje krštenjem i ono u načelu traje doživotno, zapravo, vječno. Jer u katoličanstvu se vjeruje da pored ove zemaljske Crkve postoji i ona Proslavljena Crkva u Nebesima, kao i Trpeća Crkva u čistilištu. Međutim, članstvo ipak može biti prekinuto uslijed nekih okolnosti i to na različite načine: dragovoljnim istupanjem i izopćenjem; postoji i posebna grupa tzv. <i>unaprijed proglašениh izopćenja</i>, gdje se član zapravo sam i direktno isključuje nekim osobito teškim prekršajem i grijehom. Npr. oskrvnjenje sv. hostije, fizički napad na papu itd.</p>
Crkva i država	<p>Po ovom pitanju je kroz povijest bilo dosta napetosti. Nekoć su pape pridavale sebi i pravo na svjetovnu vlast, jednako kao što su brojni svjetovni vladari sebi pridavali pravo na duhovnu vlast. Prema nauku II. vatikanskog sabora Crkva prihvaća svoju <i>odvojenost</i> od države, ali također smatra da ona ipak ne smije biti isključena iz društva.¹</p>

Priredio: vlč. dr. Mario Bernadić

¹ Izvor: Katoličanstvo, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Katoli%C4%8Danstvo>, Stanje: 05.08.2017.

PSIHOLOŠKO-SOCIJALNI ASPEKTI POJMA IDENTITETA

U ovom radu želimo se posvetiti psihološko-sociološkim aspektima pojma identiteta. Identitet svakog pojedinca je redovito manje ili više povezan sa identitetom zajednice (čak i više njih) kojoj pripada. Ona utječe na pojedinca kao što pojedinci povratno utječu i na nju. Međutim, postoje i druge odrednice čovjekovog identiteta kao što su životno iskustvo, razvojna dob i okolina. Zatim ćemo se posvetiti pojmu samopoštovanja kao svojevrsnom ključu razvoja identiteta. Na kraju ponešto govorimo i o problemu suprotstavljenih disonantnih identiteta, te o fenomenu etnonacionalizma kao učestalom obliku socijalnog identiteta.

Pojam identiteta

Identitet označava doživljaj vlastitog „ja“. Predstavlja pojam koji pojedinac ima o samome sebi i kontinuiranom postojanju vlastite ličnosti, čije se bitne karakteristike ne mijenjaju s obzirom na vrijeme, mjesto ili situaciju u kojoj se nalazi (**Petz**, 2005).

C. G. Jung je pod identitetom podrazumijevao *nesvjesni* fenomen kao neraznolikost subjekta od drugih objekata, za razliku od drugih mislioca svoga vremena koji su pod pojmom identiteta smatrali da je netko našao osobnu usporedbu veličine i ravnotežu u životu (**Hark**, 1998).

Identitet je uvijek nesvjestan fenomen, jer bi svjesna jednakost uvijek predstavljala svijest o dvjema stvarima koje su među sobom jednake pa, prema tome, i razdvajanje subjekta i objekta, a time bi fenomen identiteta već bio ukinut. Psihološki identitet predstavlja vlastitu nesvjesnost.

Identitet bismo laički mogli nazvati poimanje čovjeka u svjetlu relativne određenosti, onako da usred svega oko nas poimamo sebe i vlastito ja. Danas su prisutni različiti teorijski pravci, ali se u većini slučajeva oni znatno ne razlikuju, već podupiru jedan drugoga kako bi u što boljem svjetlu prikazali što je to identitet, na koji način, te kada se on doista formira. Svaki pravac, shodno svojoj specifičnosti, ima prednosti u objašnjavanju pojedinog dijela psihičkog života. Budući da ni jedan pravac nije sveobuhvaatan, moglo bi se reći da je najprihvatljiviji integrativni pristup, odnosno ono, „od svega uzmi pomalo“ i promatraj kroz prizmu koja je sastavljena od svega pomalo. Takav pristup nam daje bolju sliku identiteta kao odrednice bez koje čovjek ne bi nikada ni po-

stojao. *Identitet je ono što jesmo, što mislimo da jesmo, što osjećamo, što mislimo da osjećamo, identitet je sve o nama i sve u nama.*

Od samog rođenja čovjek je stalno u situaciji da reagira na nešto. Svi ti naši pokušaji da reagiramo na nešto dovode do stvaranja nas. Pokušavamo mijenjati sebe, ovisno od dobi, okolini, situaciji.

Svi imamo pravo misliti od čega, kako, i zbog čega smo nastali i kako trenutno djelujemo. Sve je to bit našeg identiteta.

Odrednice identiteta

Za svaki identitet ključno je *iskustvo* koje čovjek stječe kroz svoj život. Svako novo iskustvo, saznanje, utječe na noviju, izmijenjenu spoznaju. Uzastopni neuspjesi će nečije mišljenje o sebi mijenjati iz nivoa sposobnog ka nivou nesposobnog. Neke aktivnosti će utjecati na mijenjanje spoznaje o vlastitoj *moralnosti* ka vlastitoj *grješnosti* (Tuće, 2009).

Kao druga, a ne manje bitna odrednica svakog identiteta je *razvojna rob*. Ona je jako bitna odrednica, jer ne mislimo o sebi isto sa sedam, sedamnaest i sedamdeset godina.

Treća, i također bitna odrednica svakog identiteta je *okolina* koja doprinosi da se osoba doživljava važnom ili beznačajnom, ovisno od toga hvale li je i cijene ili joj se rugaju i podcjenjuju je.

Vrste identiteta

Kada govorimo o vrstama identiteta tada govorimo o svim *ulogama* koje osoba može imati u životu. Svaka uloga koja nas sustigne tijekom života, formira i naš identitet. Dopunjuje ga, mijenja i za sebe formira svaki dio našeg poimanja o sebi.

Svaki pojedinac sebe doživljava jedinstvenim i po nekim karakteristikama različitim od svih drugih ljudi. S druge strane svaki čovjek svjestan je i vlastite sličnosti s drugim ljudima što posebno dolazi do izražaja kada oni pripadaju istoj socijalnoj grupi kao i on. *Onakvi smo kakvo nam je društvo, odnosno kakve su naše socijalne grupe*. Iz svijesti o tome da je pripadnik određene socijalne kategorije i emocionalne važnosti koju ta pripadnost za njega ima pojedinac gradi svoj *socijalni identitet*. Proces *socijalne identifikacije* povezan je s grupnim ponašanjem koje uključuje: *etnocentrizam, preferiranje vlastite grupe, razlikovanje među grupama i privlačnost vlastite grupe i percepciju sebe*.

Socijalna identifikacija dovodi do tih efekata, jer je povezna sa *socijalnom kategorizacijom* (**Franceško** i sur., 2002). Kroz proces socijalne kategorizacije ljude, stvari i pojave u okolini smještamo u određene kategorije na temelju njihovih zajedničkih obilježja. Na taj način pojednostavljujemo informacije koje primamo iz okoline i olakšavamo si spoznaju svijeta. Kategorizacija naglašava sličnost ljudi unutar iste kategorije te njihovu različitost od pripadnika drugih kategorija. Upravo zbog procesa socijalne kategorizacije dolazi do formiranja stereotipa i *predrasuda*, tj. stavova prema pripadnicima drugih kategorija ili grupa (**Jelić**, 2003). Činjenica da se ljudi identificiraju sa svojim socijalnim grupama postala je gotovo ključna u objašnjenju različitih unutargrupnih i međugrupnih pojava, kao što su npr. sukobi među različitim narodima (**Huić**, 2004).

Prema **Tajfelu** i **Turneru** socijalni identitet definiran je kao onaj dio pojedinčevog pojma o sebi koji proizlazi iz njegove svijesti o tome da je pripadnik određene grupe (ili grupa), ali i iz emocionalne važnosti koju za njega ta pripadnost ima (**Tajfel**, 1981, str. 255).

Teorija *socijalnog identiteta* kaže da pojedinac socijalni identitet stječe na temelju pripadnosti pojedinim grupama tj. njegov socijalni identitet sastoji se od onih aspekata vlastite slike o sebi koji proizlaze iz onih grupa kojima pripada. Dakle, kada osoba o sebi počne misliti kao o pripadniku određene socijalne kategorije tj. grupe možemo reći da je kod nje pobuđen socijalni identitet (**Jelić**, 2003).

Važno je naglasiti da pojedinac može imati onoliko socijalnih identiteta koliko u njegovom životu postoji grupa s kojima se identificira. Oni variraju u svojoj važnosti za pojedinčevu sliku o sebi ovisno o situaciji u kojoj se pojedinac nalazi. Na primjer, kada je u krugu obitelji kod mladića će dominirati identitet sina, a dok je s prijateljima na utakmici istaknutiji je identitet navijača.

Teorija *salijentnosti* navodi da se pojedinac više identificira s onim grupama koje su u svakodnevnom životu istaknutije.

U nekoj socijalnoj situaciji istaknutiji će biti onaj identitet koji uključuje odnose s više bliskih osoba. Tako, npr., nečija svakodnevna uloga majke je istaknutija od uloge članice radničkog sindikata (**Huić**, 2004).

Teorija socijalnog identiteta naglašava postojanje razlike između *osobnog* i *socijalnog* identiteta. Osobni identitet temelji se na ideji *jedinstvenosti* svakog pojedinca i na njegovoj različitosti od svih drugih ljudi. On proizlazi iz osobina ličnosti pojedinca i iz njegovih odnosa s drugim ljudima.

Osobni identitet temelji se na pojedinčevim vrijednostima, idejama, emocijama, ciljevima, te na tome kako pojedinac vidi sebe. Međutim, za osobni identitet nužna je i usporedba s drugima, tj. činjenica da svatko vidi sebe različitim od drugih ljudi. Svi smo zasebna jedinka i unikatni baš onakvi kakvi jesmo.

Socijalni identitet, kao što je već ranije spomenuto, odnosi se na to kako pojedinac vidi sebe kao člana *grupe* kojoj pripada. No, pripadanje grupi i socijalna identifikacija moguća je samo u usporedbi s grupama kojima ne pripadamo, pa se socijalni identitet odnosi i na razlikovanje od drugih grupa. Uključena je dakle sličnost unutar vlastite grupe i razlikovanje od drugih grupa (*Franceško i sur., 2002*).

Prema teoriji socijalnog identiteta ljudi su *pristrani* prema vlastitoj grupi, jer na taj način postižu pozitivnu različitost vlastite grupe, pozitivan socijalni identitet, a time povećavaju vlastito samopoštovanje. Unutar ove teorije *samopoštovanje* je dobilo centralnu ulogu u objašnjenju međugrupne diskriminacije. Pod pojmom samopoštovanje podrazumijevamo *evaluaciju* sebe, odnosno, osjećaj vlastite *vrijednosti* i *poštovanja* prema samom sebi.

Samopoštovanje kao ključ razvoja identiteta

Istraživanja su pokazala da je kod ljudi *samopoštovanje* važan faktor za subjektivni osjećaj zadovoljstva i za uspješnost u različitim područjima djelovanja. Ono je zapravo *primarni indikator pozitivne psihološke prilagodbe*. Posljednjih godina porastao je interes za koncept samopoštovanja u različitim područjima *kliničke* i *socijalne* psihologije. Samopoštovanje može biti osobno i socijalno, ovisno o tome evaluiramo li sebe kao pojedinca ili pripadnika neke skupine ljudi (**Jelić, 2003**).

U literaturi se koncept osobnog samopoštovanja često spominje, a različiti autori ga definiraju na različite načine. **Coopersmith** (1967) osobno samopoštovanje definira kao stupanj *uvjerenja* pojedinca u vlastite sposobnosti, važnost, uspješnost ili vrijednost, te ga tretira kao višedimenzionalni konstrukt. U **Maslowljevoj** teoriji samopoštovanje se nalazi na četvrtoj razini hijerarhijski organiziranih potreba (motiva) pojedinca, a sastoji se od dvije komponente: želje za *kompetentnošću* i želje za *prestizem*. **Rosenberg** ga definira kao globalnu vrijednosnu orijentaciju prema sebi (**Lacković i Grgin, 1994**). **Luhtanenova** i **Crockerova** (1992) navode da mnogi autori osobno samopoštovanje shvaćaju kao evaluativnu dimenziju pojma o sebi, te je kao takvo često mjereno i istraživano.

Pretpostavka teorije socijalnog identiteta jest da postoji *povezanost* između osobnog i kolektivnog samopoštovanja, jer imaju zajedničku jezgru u slici o sebi (opći osjećaj vrijednosti, pozitivnost slike o sebi u cjelini). **Jelić** (2003) kaže da su dosadašnja istraživanja podržala ideju o međudjelovanju ova dva tipa samopoštovanja. U nekima od njih se pokazalo da pristranost prema vlastitoj grupi ili međugrupna diferencijacija povećavaju osobno samopoštovanje. **Cialdini** i **Richardson** (1980) u svom su istraživanju pokazali da neuspjeh na testu, za koji je pretpostavka da će više ugroziti osobno nego kolektivno samopoštovanje, kod sudionika dovodi do uzdizanja kvalitete vlastitog fakulteta i omalovažavanja kvalitete konkurentskog fakulteta što ima direktniji utjecaj na povećanje kolektivnog nego osobnog samopoštovanja (**Luhtanen** i **Crocker**, 1992; **Jelić**, 2003). Dakle, pokazalo se da jedan tip samopoštovanja ponekad može kompenzirati drugi i stoga nam mogućnost mjerenja kolektivnog samopoštovanja zajedno s osobnim daje priliku da te procese promotrimo pod novim svjetlom (**Luhtanen** i **Crocker** 1992).

Identitetska disonanca

Već smo u prethodnom poglavlju naglasili da pojedinac može imati onoliko *socijalnih identiteta* koliko u njegovom životu postoji *grupa* s kojima se identificira. Sve ovo čovjeka može dovesti i u stanovitu paradoksalnu situaciju, odnosno, do toga da su neki njegovi identiteti međusobno suprotstavljeni. Na primjer, osoba N. N. istovremeno posjeduje identitet oca, supruge, radnika, praktičnog vjernika, etnonacionalista i alkoholičara. Na kraju će prevladati onaj identitet koji uključuje relacije s većim brojem bliskih osoba. U slučaju postojanja težeg stupnja alkoholizma to nažalost znači da će ovaj identitet izgledno i prevladati kod osobe N. N. Zašto? Poznato je da dugogodišnja neumjerena konzumacija alkohola dovodi do znatne *promjene osobnosti* kod alkoholičara. Jedna od tih promjena uključuje i tendenciju naglašenog poštovanja sebi sličnih te prijezira prema svim drugačijima. Tako će se alkoholičar s vremenom sve više vezivati uz svoje kavansko društvo, dok će se naspram ostalih, uključujući tu i svoje najbliže, otuđivati. Pri tome se osobi N. N. neće biti lako promijeniti na bolje, jer je u međuvremenu njegov alkoholizam prestao biti samo navika, to je sada cjelovit *način života*. Ponekad sam sebi stvarno obeća da više neće piti, međutim, socijalna potreba ga odvlači među „najbolje prijatelje“, a tamo je samo pitanje trenutka kad će ponovno početi konzumirati alkohol.

Ipak, iz potonjeg barem otprilike možemo razaznati i rješenje. Osobu N. N. neće spasiti jednokratna kritika, pa čak ni dobronamjeren savjet. Tome naprotiv, uz čvrstu *oso-*

bnu odluku i postojanu volju, njemu će biti potrebno i jedno iskreno *prihvatanje* te snažna *podrška* koji će biti veći, topliji i iskreniji od onoga što mu se inače pruža u kavani. U ovim stvarima jednostavno ne pomaže nikakav blef: obiteljski identitet prevladava tamo gdje obitelj pruža dostatnu socijalnu bliskost i emocionalnu satisfakciju svojim pojedinim članovima, a slično tako i u kontekstu *vjerske zajednice*: samo topla, bliska i iskrena zajednica može potaknuti dominaciju vjerskog identiteta u životu svojih pojedinih članova.

Etnonacionalizam kao vrsta socijalnog identiteta

Nacionalni identitet je, od svih vrsti socijalnog identiteta, imao najveći utjecaj na povijesne događaje. Posljedice za ljudski rod, kroz povijest, bile su i pozitivne i negativne. Razumijevanje važnosti tog fenomena nema samo teorijsku nego i praktičnu vrijednost poticanja međunarodne tolerancije. Posljednjih godina nacionalni identitet je tema interesa mnogih istraživanja prvenstveno zbog političkih zbivanja i čestih sukoba koji su povezani s nacionalnom pripadnošću.

Šiber (1998) psihologijski aspekt nacije definira kao osjećaj pripadnosti, zajedništva, te kao sustav stavova prema vlastitoj nacionalnoj grupi.

Nacionalni osjećaj je osjećaj pripadnosti koji se oblikuje unutar jedne određene društvene grupe. Pojedinaac preuzima kulturu, oblike ponašanja i vrednovanja, te se osjeća kao jedan od pripadnika grupe. Ipak, osim toga što je nacionalni osjećaj subjektivna kategorija, on u velikoj mjeri ovisi o ponašanju drugih prema nama te o njihovom vrednovanju naše nacionalne *identifikacije*. Nacionalni identitet i s njim povezani fenomeni do sada su uglavnom bili istraživani u sklopu sociologije, antropologije i politologije, dok se psihologija njima manje bavila.

Psihologijska istraživanja nacionalne identifikacije uglavnom su rađena na manjinskim grupama. U novije vrijeme, zbog geopolitičkih promjena u Europi, raste interes psihologije za nacionalni identitet, a time i broj razolikih istraživanja u tom području. Većina dosadašnjih radova svoje rezultate objašnjava unutar jednog od tri teorijska okvira: *teorije socijalnog identiteta*, *teorije akulturacije* i *kulturnog konflikta*, te *razvojne teorije formiranja identiteta* (**Phinney**, 1990).

Prema teoriji socijalnog identiteta samim članstvom u grupi kod pojedinca se javlja osjećaj pripadnosti i izgrađuje se pozitivni socijalni identitet. Teorija socijalnog identiteta nacionalnu grupu promatra kao i svaku drugu socijalnu grupu pa možemo za-

ključiti da nacionalni identitet proizlazi iz osjećaja pripadnosti određenoj naciji tj. nacionalnoj grupi. Pojedinaac sa svojom nacionalnom grupom dijeli zajednička vjerovanja, stavove, vrijednosti, običaje, jezik, religiju.

Nacionalni identitet također podrazumijeva i samoodređenje osobe kao člana nacionalne grupe (**Čorkalo i Kamenov**, 1998).

Jelić (2003) navodi da je nacionalni identitet važan dio socijalnog identiteta koji proizlazi iz osjećaja pripadnosti određenoj nacionalnoj skupini uz koju se veže i izrazita emocionalna važnost.

Prema **Milošević Đorđević** (2003) razlikovanje „nas“ od „njih“ dovodi do učvršćivanja nacionalnog identiteta, koji se neprestano mijenja te nastaje kroz interakciju i povlačenje granica prema drugim grupama. Za nacionalni identitet bitna je *subjektivna identifikacija* pojedinca s grupom, ali i prepoznavanje dotične grupe od strane vanjskih klanova (**Huić**, 2004).

U mnogim istraživanjima postavljalo se pitanje o tome pojačava li snažna identifikacija s nacionalnom grupom pozitivnu sliku o sebi i pridonosi li samopoštovanju, no malo istraživanja ispitivalo je vezu samopoštovanja i nacionalnog identiteta na odraslim sudionicima. Dobiveni rezultati su malobrojni i nejednoznačni te ne dopuštaju izvođenje jasnih zaključaka.

Kao što je ranije spomenuto pojedinci kroz članstvo u grupi stječu pozitivni identitet. No, **Tajfel** (1978) navodi da nacionalne grupe imaju poseban status u određenju grupnog identiteta. Kada dominantna grupa u društvu podcjenjuje ili ponižava manjinsku grupu, kod članova manjinske grupe može se razviti *negativni* socijalni identitet (**Phinney**, 1990). U dodiru s većinskom grupom kod pripadnika manjinske grupe može doći do razvoja *niskog samopoštovanja*, jer se percipiraju kao članovi *inferiorne* grupe. Prema **Tajfelu** (1978) postoji više različitih načina „obrane“ od inferiorne grupe.

Tajfel i Turner (1986) kažu da je identifikacija s vlastitom grupom najizrazitija kad su granice među grupama nepropusne, statusni odnosi nestabilni i kad se razlike percipiraju kao nelegitimne (**Ellemers i dr.**, 1988). Prema **Phinney** (1990), identifikacija s dvije različite grupe može se javiti kod ljudi koji žive pod utjecajem dviju kultura. Ona može nepovoljno utjecati na razvoj nacionalnog identiteta kod pripadnika manjinske grupe zbog konflikta vrijednosti, stavova i normi ponašanja između njihove i većinske grupe. Utjecaj dvije kulture u nekim situacijama može imati i pozitivne posljedice na kulturalni identitet pojedinca. To se najčešće događa kad su kulture skladne, sličnih normi, vrijednosti i stavova.

Jedno od osnovnih pitanja vezanih uz konstrukt nacionalnog identiteta jest utvrđivanje i mjerenje njegovih različitih komponenti.

Phinneyeva (1990) govori o četiri osnovne komponente za koje se pretpostavlja da čine *nacionalni identitet*:

1. **Samoidentifikacija ili samodefiniranje pojedinca kao člana nacionalne grupe.** Samoidentifikacija može biti određena porijeklom osobe, ali je moguća i kao iskaz vlastitog opredjeljenja neovisno o porijeklu. **Feather** (1994) (prema **Čorkalo i Kamenov**, 1998) je proveo niz istraživanja na australskom sudionicima i pokazao da je snažnija identifikacija s nacionalnom grupom povezana s izraženijim *favoriziranjem* vlastite grupe, većom grupnom *pristranošću* te izraženijim *kolektivističkim* vrijednostima.
2. **Osjećaj pripadnosti određenoj etničkoj skupini.** Njegov intenzitet može varirati od snažnog do osjećaja samo formalne pripadnosti grupi bez emocionalne vezanosti. S obzirom da se ova komponenta odnosi na emocionalne procese, zbog njihove promjenjivosti, teško je mjerljiva. U većini istraživanja ispituje se preko vezanosti za vlastitu grupu, a katkada i kao osjećaj različitosti i izdvojenosti vlastite u odnosu na druge grupe (**Phinney**, 1990).
3. **Stavovi prema članstvu u grupi koji mogu biti pozitivni ili negativni.** Pozitivni stavovi se najčešće iskazuju i istražuju kroz pozitivne afektivne reakcije kao što su *ponos* i *zadovoljstvo* pripadnošću, te *prihvatanje* vlastite grupe. Izostanak pozitivnih stavova i/ili izražavanje negativnih stavova prema vlastitoj nacionalnoj skupini može se promatrati kao *poricanje* vlastitog nacionalnog identiteta. Negativni stavovi mogu se manifestirati i kao želja za time da se postane član neke druge nacionalne skupine (**Phinney**, 1990). Analiza rezultata istraživanja, koje je 1995. godine proveo International Social Survey Programme (**ISSP**) u 22 europske zemlje, pokazala je da je nacionalni ponos povezan s osjećajem nacionalne pripadnosti. Višu razinu nacionalnog ponosa pokazuju oni koji imaju snažan osjećaj nacionalne pripadnosti tj. osjećaju se „bliski“ svojoj zemlji. Pokazalo se da stariji i slabije obrazovani sudionici iskazuju veći nacionalni ponos, dok razlika s obzirom na spol nije utvrđena (**Čorkalo i Kamenov**, 1998).
4. **Uključenost u rad i život vlastite nacionalne skupine odnosi se na to koliko pojedinci sudjeluju u održavanju tradicije i kulture svoga naroda.** U istraživanjima najčešće korišteni indikatori uključenosti su: *upotreba nacionalnog jezika*, način *sklapanja prijateljstava* i *intimnih veza* tj., je li za njih važna pripadnost

istoj etničkoj skupini, pripadnost određenoj vjeri i njeno prakticiranje, sudjelovanje u radu i formiranju *socio-nacionalnih institucija* (zavičajni klubovi, društva), uključenost u *politike aktivnosti* vezane za boljitak vlastite nacionalne grupe, *odabir mjesta stanovanja* s obzirom na nacionalnu pripadnost, *njegovanje nacionalnih vrijednosti, interes za zemlju porijekla, te poznavanje nacionalne povijesti i kulture* (Phinney,1990).

Zaključak:

Pojam identiteta je vrlo kompleksan jer uključuje manje-više sve sfere i aspekte čovjekovog života, i ono što on jest, čak i ono što će tek biti. Stoga ovaj pojam neminovno zavrjeđuje i pozornost kako znanstvene zajednice, tako i misaono usmjerenih pojedinaca.

Boljim razumijevanjem i poznavanjem ovoga pojma stvaramo preduvjete i za bolje poznavanje samih sebe, kao i socijalnih grupa kojima pripadamo. Ovakvo promišljanje nas može osposobiti i za nadvladavanje nekih negativnih aspekata onih uobičajenih puteva formiranja ljudskog identiteta. Tu osobito mislimo na naznačenu problematiku izgradnje samopoštovanja na temelju prijezira prema drugima i drugačijima. Naime, današnje vrijeme itekako nalaže formiranje jednog drugačijeg samopoštovanja koje će se bazirati na poštovanju onih drugih i drugačijih. S druge strane, postojanje višestrukih identiteta kod pojedinca jasno nalaže potrebu aktivnog i svjesnog određivanja prioriteta u vlastitom životu, ali i više od toga, čovjek bi također trebao prepoznavati i nadvladavati sve one identitete koji mu proturječe kao osobi u cjelini.

Literatura:

Čorkalo, D. i Kamenov, Ž. (1998). Nacionalni identitet i međunacionalna tolerancija. *Izveštaj s VIII. Ljetne psihologijske škole*, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Franceško, M., Kodžopeljić, J., Majstorović, N. i Mihić, V. (2002). Aspekti Evropskog identiteta operacionalizovani skalom EUROID2002, *Ličnost u višekulturnom društvu*, Vol. 4, str. 105-114.

Hark, H. (1998). *Leksikon osnovnih jungovskih pojmova*. Beograd: Dereta.

Huić, A. (2004). Nacionalni i Europski identitet građana Zagreba i Novog Sada, Diplomski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu.

Jelić, M. (2003). Provjera postavki teorije socijalnog identiteta na etničkim grupama, Magistarski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu.

Lacković-Grgin K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Naklada Slap, Jastrebarsko.

Milošević Đorđević, J. (2003). Jedan pokušaj klasifikacije teorijskih razmatranja nacionalnog identiteta. *Psihologija, Vol. 36 (2)*.

Petz, B (2005). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada slap.

Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: review of research. *Psychological Bulletin. No. 108. pp. 499-514*.

Rosenberg, M. (1965). *Society and Adolescent Self-Image*. Princeton, New Jersey, Princeton University Press.

Šiber, I. (1998). *Psihologijski aspekti međunacionalnih odnosa*. Zagreb: Kulturno prosvjetni sabor Hrvatske.

Šiber, I. (1998). *Osnove politike psihologije*. Politika kultura, Zagreb.

Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in Social Psychology*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Tuce, P. (2009). *Terapija identiteta*. Zenica: Minex.

BRAK I OBITELJ U POSTMODERNI

Obitelj ima iznimno veliki utjecaj u formiranju zdrave ljudske osobnosti, a zdrava ljudska osobnost podrazumijeva sposobnost *formiranja* i *održavanja* skladnih i plodnih odnosa s drugim ljudima. Upravo na temelju ove komunitarne dimenzije zdrave ljudske osobnosti možemo shvatiti zašto ona može nastajati gotovo isključivo unutar zdrave i skladne obiteljske zajednice. Koristeći se filozofskim načelom: „Nemo dat quod non habet“ – nitko ne može dati ono čega nema, odnosno, u ovom smislu, svaki čovjek se ponaša uglavnom na temelju onih iskustava koje je proživio u dosadašnjem tijeku svoga života. Stoga je razumljivo da ljubav kao „temeljni i urođeni poziv svakog ljudskog bica“ (KKK, br. 2392), može autentično dati i drugoga istinski ljubiti samo ona osoba koja je iskusila ljubav unutar obiteljske jezgre u kojoj se razvijala.

Govoriti o braku i obitelji danas, podrazumijeva poznavanje prilika, društva i vrijednosti koje se proklamiraju i žive u vremenu postmodernizma. Da je brak i obitelj kao univerzalna i najjača institucija itekako uzdrmana, često pod pritiskom društva devalvirana i napadnuta, činjenica je koju između ostalog pokazuje i visok postotak razvedenih brakova. Zabrinjavajuće statističke brojke pokazuju duboku krizu u kojoj se nalazi današnja postmodernistička obitelj. U velikom broju europskih zemalja broj rastavljenih brakova veći je nego u Bosni i Hercegovini. Sagledavajući statističke podatke na svjetskoj razini, brojke govore da više od 50% djece može očekivati da će djetinjstvo provesti samo s jednim roditeljem, u principu s majkom.

Mnoga psihološka istraživanja pokazuju da je za zdrav razvoj djeteta potrebna prisutnost oba roditelja. Utjecaj koji ima majka, odnosno otac, od iznimne je važnosti za psihološko-duhovni rast. Nažalost, društvo u kojem živimo možemo prozvati „društvo bez oca“. Uloga oca važna je za razvoj sposobnosti međuljudskih odnosa, a posebno je značajna za razvijanje i usvajanje spolne uloge (Vasta, Haith i Miller 2005). Ostaje pitanje što je s razvojem ovih sposobnosti i značajki u „društvu bez oca“? Činjenica je da ulogu i zamjenu za očinsku figuru preuzimaju drugi muški članovi šire obitelji, koji posebno pomažu i olakšavaju identifikaciju muškog djeteta s muškom figurom u obitelji ili izvan nje. Često ovu ulogu preuzimaju i odgojne institucije. Ova činjenica napose je važna za pedagoško-pastoralnu brigu, jer generacije koje dolaze iz rastavljenih, ranjenih obiteljskih zajednica, potencijalno su budući supružnici, roditelji ili kandidati za duhovni stalež.

Prema istraživanju mons. Rossetia (2011), koje je provedeno 2009. godine s američkim svećenicima o psihološkom i duhovnom zdravlju, izrazito veliki broj mladih svećenika dolazi iz slomljenih i nefunkcionalnih obitelji.

Sagledavajući cjelokupni kontekst društva i transformacije pojedinca kao i obiteljske zajednice, vidimo da su tradicionalni brak zamijenili novi modeli modernog braka. Definirati taj novi moderni brak s psihološko-socijalnog stajališta izuzetno je teško, staviti ga u određeni okvir i kao takvoga promatrati još je teže. Razlog je jednostavan. Promjene su kontinuirane, i ne može se govoriti kakav će model društvu biti atraktivan i prihvatljiv, odnosno kakav model može odgovarati individualističkom i utilitarističkom društvu kakvo je naše. Dok je tradicionalni brak bio više komunitarnog karaktera, u funkciji djece i društva, svojstvo je modernog braka da su na prvom mjestu muž i žena, odnosno ostvarenost njih kao individua u braku. Dakle, percepcija modernog braka može se sažeti na sljedeći način: ukoliko brak pomaže ostvarenju i ispunjenju osobnih potencijala i očekivanja te artikuliranju osobne individualnosti, utoliko je poželjan i koristan.

To dovodi do zaključka da ustrajnost u modernoj koncepciji braka ovisi o samoostvarenju osoba unutar bračnog i obiteljskog suživota. Vrijeme postmoderne donijelo je novi koncept braka i obitelji, koji ne odgovara izvornoj, odnosno naravnoj stvarnosti braka i obitelji. Ti neprirodni koncepti su nefunkcionalni i neproduktivni, što pokazuje rastući broj rastavljenih i nestabilnih obitelji. Terapija je jednostavna: prilagoditi shvaćanju današnjeg čovjeka izvornu i naravnu sliku braka i obitelji, i raditi na njenom obnavljanju. Usprkos dijagnozi vidljivih kriza, brak – shvaćen unutar kršćanske poruke – nije izgubio na važnosti u turbulentnom vremenu postmodernizma, nego se i dalje smatra poželjnom vrijednošću koja privlači mlade parove.¹

dr. psih. Sanda Smoljo-Dobrovoljski

¹ Tekst je preuzet kao odlomak iz "Obitelj – povlašteno mjesto razvijanja zdrave ljudske osobnosti", Bošnjaković J. (ur.), *Izgrađivati zrelu ljudsku osobnost za plodne međuljudske odnose, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog simpozija u Đakovu, 17. – 18. listopada 2014.*, Đakovo, Katolički bogoslovni fakultet, 2014., 11-28.

